

lo els homes de la Renaixença i a penes apunta tímidament en l'estil de la generació de 1920-30, però fóra recomanable d'insistir-hi fortament car fa gran falta i no està afectat de cap regust de llenguatge afectat ni resclosit): avui, en el sentit principal, és encara ben viu en valencià, on se'n serví fins un escriptor tan resoltament popular com Escalante (*O. Comp.* III, 16; cf. Sanelo i *AlcM*); l'he anotat en ús espontani en molts pobles del Maestrat, a Cervera del Maestre, Alcalà de Xivert, Atzeneta i dos o tres més de la zona, en frases com «tampoc no li *abeliſ* (esta pera)?» (segons *AlcM* s'usaria *debellir* 'satisfet' a Benidorm, i *debellir-se* 'enorgullir-se').¹¹

Altrament observo que e. el dialecte català oriental, fora de Barcelona, apareix en accs. més pròximes a la bàsica de l'adjectiu *bell*. Joaq. Ruyra definia *abellir* «endolcir la voluntat, fer-la cedir en algun punt» i *abellir-se*: «endolcir-se a fer o acceptar» (gloss. de *La Parada*, i *O. Compl.*, 378a; cf. la comunicació a Fabra, *Conv. Filol.* VII, 67). He de reconèixer que la definició així redactada crea certa desconfiança, i que no sembla infundada la sospita d'una mescla d'idees amb el sentit predominant en el català clàssic; la versió que en dona el *Dfa.* és més clara i convincent, però afegiré que l'ús d'*abellir-se* reflexiu m'és conegut de Sant Pol de Mar, on ja c. 1923 vaig anotar la frase «el temps s'ha *abellit*» de boca de gent de mar que entenien per això una aclarida i millora del temps atmosfèric (és el que pogué suggerir a Ruyra l'ús d'*endolcir-se* en la seva definició); *abelliment* [fi S. XIV, Eiximenis]; *abellidor* (no és correcte usar un **abellible*, *AlcM*, com han proposat alguns, calc del castellà *apetecible*, calc més que més absurd en tant que el nostre *abellir* és intransitiu i per això ja no comportaria un adjectiu en *-ble*).

Belazor 'més bell, més formós', comparatiu que no rarament apareix en els nostres trobadors de llenguatge semi-occità i quasi-occità (Cerverí, etc.): és un mot no pròpiament català, però comú en l'ús trobadoresc (ja usat diverses vegades per Guilhem de Peitieu, i en *Jaufré*, amb cas subjecte *belaire* i *belhaire* en Marcabré). Intrinsicament la formació d'aquest intensiu, que no ha estat mai explicada.¹² Crec que en realitat es tracta d'un mot cèltic independent que per la seva forma coincident va ser atret a l'òrbita semàntica i morfològica de *BELLUS*. Un mot gal *BELATUS* va existir en tot cas, encara que no consti ben bé el seu significat.

Apareix això, en efecte, com a nom de persona en diverses inscripcions, per a les quals vegeu Horst Schmidt, *Z.f.celt.Phil.* xxv, 144; Weisgerber assenya-la *Belatu-* com a teònim a Renània, junt amb *Belatulus* i *Belatulla* antropònims dels mediomàtrics (*CIL* XIII, 4547, 5993, 4560), *Rhen. Germ.Celt.*, 128; veg. també Whatmough, *Dial. of Anc. Gaul*, 71; i això s'entengué fins al cèltic insular car en britònic antic es testifica el compost *Belatu-cadros* com a nom del déu Mars (*-kadro* 'brillant'), i en altres fonts cèltiques apareix Mars com a *Beladonnis* (o *-donis*). Si en aquests diversos elements cèltics tenim representants

de l'arrel per a 'morir' (irl. ant. *at-baill*) o bé de la que indica 'color' o 'aspecte' (així Weisgerber, en particular per als noms com *Bellicius*, *Belliciola*) no se'n explica ni em resulta clar. I tampoc ens cal descartar que en part es tracti d'aquella (en els noms de Mars) i en part de l'altra. De tota manera em sembla probable que circulant molt els noms i mots cèltics de forma *Bellatus* entre els romans i altres itàlics, en els medis vulgars es tendís a relacionar-lo amb *bellus* — majorment quan el cast. ant. *bellido* i gall. ant. *bellido*, dels quals m'ocupo en el *DECH*, usats en el sentit de 'bonic', tendien a reforçar tal tendència, donant la impressió d'una derivació alternativa en *-ITUS* i *-ATUS*.

D'aquesta metacedeusi amb transfusió semàntica tenim ja algun testimoni concret que remunta fins a Plaute, en els mss. del qual trobem un cop *belliatulus* «joli, mignon», i en la *Casina* del mateix còmic (v. 853) apareix la locució intensiva popular *belle belliatula*. Ara bé, segons Benoist-Goelzer altres mss. porten la variant *bellatulus* en lloc de *belliatulus*; és versemblant, doncs, que Plaute usés *bellatus* i *bellatulus* 'bufó, bonic' com a resultat d'una interpretació vulgar dels *Belatus* i *Belatu(l)us* que els romans vulgars sentien usar als captius i gladiadors celtas, i que sigui a base d'aquests que el llatí vulgar de la *Provincia* vagi crear el comparatiu *BELLATIOR*, *-ATIOREM*, *-ATIUS*, d'on oc. *belaire*, *belazor*, *belais*.

CPT.: **Bellparler* [*Dfa.*]. *Belladonna* [1839, Fc. Oliveres],¹³ de l'it. *belladonna*, que ja es troba des de 1586 (des de c. 1700 en llatí botànic, francès 1762, castellà 1795); Bertoldi posa molt en dubte (*W. u. S.* XI, 10; més en Ang. Prati) que es pugui admetre amb Gamillscheg (*E. W. F. S.*, s. v.) que el mot italià, pròpiament 'dona bella', sigui degut a una etimologia popular de *blandona* 'verbasc', mot d'origen cèltic, que hauria hagut de passar al lèxic popular italià com a nom de plantes semblants al verbasc. L'Acad. Francesa explicava, el 1762, que el nom italià es deu a un ungüent de bellesa que es feia amb la belladonna. Observem que els botànics de lèxic mossàrab Abenǧǧol, Abenalǧazzar i Abenbeklarix (Ss. X-XIII) (veg. Simonet) anomenaven *arċo bellito*, o sigui (si fa no fa) 'arç bonic', la mandràgora, planta de la mateixa família i de propietats semblants a la belladonna. Observem, encara, que una mena de mirabolans eren anomenats *bellerichs* o *bellirici* segons dos tractats de c. al S. XVI (*DAG.*, *AlcM*): «he vist moltes vegades que *bellerici* posat e-ls uylls, púrgan aquels e no-y són sentits», ço que bé podia aplicar-se a un ungüent de belladonna, que és substància narcòtica (d'on aqueixa insensibilitat) i s'ha usat per fer més penetrant i brillant la vista; ara bé, el plural *púrgan, són*, sembla indicar que *bellerici* sigui un derivat baix-llatí de *BELLUS*, posat en plural (com si fos d'un singular **bellericius*) per designar un producte que algunes dones usarien per fer més brillant llur vista.

Bellesguard 'mirador', nom del castell que el rei Martí edificà al peu de Collserola [*DAG.*], i que més d'un cop ha estat usat com a apel·latiu: «contempleu